

بیانات در محفل انس با قرآن در اولین روز ماه مبارک رمضان ۱۴۳۶ - 28 / خرداد / 1394

بسم الله الرحمن الرحيم (۱)

خیلی متشکریم از برادران عزیز و حقیقتاً امروز استفاده کردیم؛ جلسه جلسهای بسیار خوب، متنوع، شیوا، زیبا، پرمغز [است]؛ الحمدلله. اینکه میبینم بحمدالله هر سالی، نشانه‌های پیشرفت در امر تلاوت قرآن، در بین جوانهای ما، در بین مردم ما مشهود است بنده را عمیقاً خرسند میکند؛ خدا را سپاسگزاریم. امروز هم بحمدالله به برکت این تلاوتهای بسیار خوب، جلسهای پرمغز و پرمعنا و با حالی بود بخصوص با تذکری که این مجری خوش ذوق خوشسختن ما دادند در مورد اهداء ثواب این تلاوتها و آنچه امروز در این جلسه گذشت به ارواح طیبهای شهدای اخیری که در تهران تشییع شدند.

تلاوت قرآن با صوت خوش و با لحن خوب و با آداب و رسوم تلاوت، مقدمه‌ای است برای نفوذ مفاهیم قرآن در دلها.

اگر این فایده را [از آن] بگیریم و به تلاوت قرآن به عنوان یک خوش صدایی و یک آوازه‌خوانی فقط نگاه کنیم، مطمئناً از این رتبه‌ی والا سقوط خواهد کرد. این همه تأکید بر اینکه قرآن را با صوت خوش بخوانند و با آداب بخوانند و با الحان مطلوب بخوانند، برای این است که مفاهیم قرآن در دلها اثر کند، با قرآن انس بگیریم، به رنگ قرآن و به حلق قرآن و به شکل قرآن در بیاییم. اگر این مقصود است، پس یک شرایطی دارد، یک آدابی دارد. اولین ادب، این است که خواننده‌ی قرآن و تلاوتگر قرآن، با اذعان به قرآن، با باور مفاهیم قرآن، باور آن مفاهیمی که دارد تلاوت میکند، تلاوت کند. اگر ندانیم چه داریم میخوانیم، مفهوم را درک نکنیم، در عمق جانمان اثر نداشته باشد، [آن وقت] تأثیر تلاوتمان بر روی دیگران و بر روی خودمان کم خواهد بود؛ این شرط اول است.

من خواهش از قراء محترم و اساتید و خوانندگان قرآن، این است که به این نکته توجه کنند؛ آن آیاتی را که میخواهند تلاوت بکنند، این آیات را در ذهنشان مرور کنند، در آنها تدبّر کنند، اعماق این مفاهیم را بدرستی در دل خود و در باور خود ثبت کنند؛ با این روحیه، با این زمینه، با این آمادگی تلاوت کنند؛ این تلاوت تا اعماق جان مخاطب اثر خواهد کرد.

البته تا امروز، شما خیلی پیش رفتید؛ بنده سالهای متمادی است که سیر حرکت قرآن را در کشور دارم مشاهده میکنم؛ امروز جوانهای ما خیلی خوب پیش رفتند؛ قراء ما، اساتید ما، حقاً و انصافاً خیلی خوبند؛ لکن جا برای تأثیرگذاری بیشتر هنوز زیاد است.

من دو سه نکته را یادداشت کردم. یکی این است که شما میخواهید با تلاوتتان، مفاهیم قرآنی را به مستمع القاء کنید. درست است که غالب مستمعین شما عربی و زبان قرآن را نمیدانند، اما معجزه‌ی قرآن این است که اگر با همین وضعیّت هم - درحالی که آنها نمیدانند - این آیات را با عمق جان و با شرایط القاء کنید.

مفاهیم ولو به نحو اجمال به ذهنها منتقل خواهد شد. خوب، این طبعاً شرایطی دارد. بنده می‌شنوم تلاوتهایی را که پخش میکنند در رادیوی تلاوت - که فرصت خوبی است، امکان خوبی است برای شنیدن تلاوتها - و می‌شنوم آنچه را اساتید ما، قراء خوب ما میخوانند. خوب، انصافاً از لحاظ صوت خوش، قراء ما خیلی خوبند، برجسته‌اند. این را قراء بیگانه تصدیق کرده‌اند و تصدیق میکنند؛ شنفته‌ایم از آنها که اصوات ایرانی را تمجید میکنند. بعضی از اصوات شما انصافاً اصوات خوش ذات، خوش جنس و دارای شرایط خوب یک صدای برجسته است که این را باید همراه کرد با شرایط تلاوت.

یکی از شرایط تلاوت این است که این آیه‌ی قرآن را که تلاوت میکنید، بر روی نکاتی که در حال عادی اگر بخوانید آن را تفهیم کنید، روی آن تکیه میکنید، بر روی این نقاط حتماً تکیه کنید. اگر بخوایم تشبیهی بکنم، به این آقایان مداحی که شعر فارسی را میخوانند، می‌بینید هر کلمه‌ای را، هر مقصودی را که از یک جمله‌ای یا از یک کلمه‌ای یا از یک فقره‌ای مطلوب است، جوری ادا میکنند که آن مفهوم در ذهن مخاطب بنشیند. در حرف زدن عادی هم همینجور

است. به شکل عادی هم که شما صحبت میکنید، آن کلماتی را که مفاهیم آنها از نظر شما یک برجستگی دارد - کلمات حامل آن مفاهیم را - با تکیه‌ی خاص ادا میکنید؛ قرآن را این‌جوری باید بخوانید؛ بر روی کلمات خاص تکیه کنید؛ جملات و فقرات را آن‌چنان که مضمون و معنای آن در ذهن مخاطب بنشیند ادا کنید؛ تعبیر خوب، ادای خوب. گاهی لازم است برای اینکه مطلب در ذهن مخاطب مستقر بشود، آن جمله تکرار بشود؛ این تکرار را بکنید. بنده شاید چند سال قبل از این در همین جلسه انتقاد کردم از کسانی که زیادی آیات را تکرار میکنند. میخواهم عرض بکنم یک جاهایی تکرار لازم است، حتمی است

با یک بار خواندن، معنا منعکس نمیشود و باید آن را تکرار کرد؛ دو بار، سه بار، گاهی آیه را باید تکرار کرد، گاهی دو آیه و سه آیه را باید تکرار کرد. مقصودم این نیست که در این زمینه افراط انجام بگیرد. بعضی از خواننده‌های قرآن مصری را دیدیم در این زمینه افراط میکنند؛ تأثیر منفی دارد. افراط منظورم نیست؛ اینکه ما ده بار یا هشت بار یک چیزی را تکرار کنیم، این مطلوب نیست. حالا شاید در آوازه‌خوانی‌های عربی این کار معمول است اما در قرآن‌خوانی این کار مطلوب نیست. اما تکرار به قدری که این مفهوم در ذهن مخاطب بنشیند، لازم است. گاهی اوقات انسان احساس میکند که قاری مثل اینکه همین‌طور یک کتابی را گرفته و دارد میخواند، عبارت را میخواند و دنبال میکند؛ این خوب نیست؛ مطلوب نیست. شما باید مفهوم را منتقل کنید و منعکس کنید به ذهن مخاطب؛ این گاهی با تکرار است، گاهی با تکیه است، گاهی با تکیه‌ی بر روی یک جمله است، گاهی تکیه‌ی یک کلمه است؛ این کار باید انجام بگیرد.

یک نکته‌ی دیگری که مورد توجه باید قرار بگیرد، رعایت موازین لحن است. البته این الحان عربی، الحان قرآنی برای مردم ما و خوانندگان ما بیگانه است، اینها الحان مأنوسی نیست.

لذا شما می‌بینید شعر فارسی را که میخواند، با آهنگ متناسب خودش میخواند؛ اگر همین آدم بخواهد یک شعر عربی را یا یک جمله‌ی عربی را بخواند، ممکن است نتواند آهنگ مناسب را انتخاب بکند؛ [چون] این الحان بیگانه است برای ما؛ الحان آشنا و مأنوسی نیست؛ مثل الحان فارسی و آهنگهای فارسی نیست. لکن الحان قرآنی به خاطر تکرار در بین اهل قرآن و اهل تلاوت یواش یواش مأنوس شده و [مردم] آشنا شدند؛ این الحان را درست باید ادا کرد. بنده گاهی میشنوم خواننده‌ای تلاوتهایی را با صدای خوش، با صدای بسیار خوب، صدایی که هم جنس خوبی دارد، هم قوت خوبی دارد، هم کشش و قدرت تحریر خوبی دارد، یک آیه‌ای را میخواند منتها لحن را رعایت نمیکند؛ رعایت لحن کلام، یعنی آن نظم آهنگ، آن چیزی که تلاوت شما بر اساس آن است، [لازم است]؛ قرآن را به طور معمولی نمیخوانید، با آهنگ میخوانید. شاید در همه‌ی ادیان - حالا تا آنجایی که بنده در بعضی ادیان توحیدی و حتی ادیان غیرتوحیدی دیدم - متون مقدّس را با آهنگ میخوانند؛ این را ما از نزدیک مشاهده کردیم. پس تلاوت را با آهنگ میخوانید، این آهنگ بایستی درست ادا بشود.

لحن بایستی با موازین خودش ادا بشود، والا اگر رعایت نشد، مطمئناً آن اثر مطلوب را نخواهد بخشید؛ گاهی اثر عکس میبخشد.

یک نکته‌ای را من عرض بکنم؛ شما همه تقریباً قرآن هستید که اینجا تشریف دارید؛ یکی از چیزهایی که رایج شده است در بین قرآن‌عرب - این مصری‌ها و دیگران - و از آنجا به داخل کشور ما منعکس شده است، اهمیت دادن به نفس بلند است. من نمیفهمم وجه این کار چیست؛ هیچ لزومی ندارد که ما کلمات قرآن را، گاهی آیات را به همدیگر وصل کنیم به خاطر اینکه نفس می‌خواهیم بدهیم؛ به نظر من هیچ لزومی ندارد. یک وقتی لازم است و ادای مفهوم آیه متوقف به این است که با یک نفس خوانده بشود، خوب بله، این کار را بکنند والا زیبایی تلاوت و تأثیرگذاری تلاوت به هیچوجه وابسته به نفس بلند نیست؛ که حالا بعضی از قرآن‌معروف مصری هنرشان در این است که با نفس بلند [بخوانند]؛ مستمعین هم عوامانه وقتی با نفس بلند میخوانند، بیشتر تشویق میکنند و الله، الله میگویند. به نظر من، هم کار این [قاری] غلط است، هم کار آن مستمع غلط است. ما در بین قرآن‌عرب مصری، قرآن برجسته‌ی مصری کسی یا کسانی را داریم که نفسشان کوتاه است، هم خواندنشان خیلی خوب است، هم تأثیرگذاری‌شان خوب است؛ از جمله عبدالفتاح شعشعی. شما میدانید نفسش کوتاه است اما درعین حال یکی از

بهترین و اثرگذارترین تلاوتها - که ان شاء الله خدای متعال ایشان و همه‌ی قرّاء قرآن را مشمول رحمت و مغفرت کند - از این مرد شنیده میشود. بنابراین من خواهش میکنم که آقایان در مسئله‌ی نفس، خودشان را اذیت نکنند. افزودن همین‌طور، تکرار کلمات و آیات پشت سر هم هیچ لزومی ندارد.

حالا چون وقت هم دیگر تمام شد و ظاهراً میخواهند اذان بگویند، این کلمه را هم عرض بکنم: خواهش میکنم در تشویق کردن و «الله الله» گفتن - که این هم تقلیدی است از عرب‌ها - حد را مراعات کنند. بعضی‌ها بمجرد اینکه خواننده شروع کرد به خواندن، شروع میکنند پشت سر او ترتم «الله» که مثل اینکه یکی از دنباله‌های لازم خواندن او این است که این طرف بگوید «الله»! هیچ لزومی ندارد. یک وقت شما تحت تأثیر قرار میگیرید یا شدیداً زیبا میخواند یا شدیداً مؤثر میخواند، بی‌اختیار حالا میخواهید تشویق کنید - تشویق قرآن هم طبق آنچه معمول عربها است، «الله الله» گفتن است؛ البته آنها مخصوص قرآن [هم] نیست؛ آهنگ معمولی را هم که میخوانند الله الله میگویند - این حالا اشکالی ندارد اما اینکه بمجرد قاری شروع کرد به خواندن و ما از اینجا بنا کنیم «الله الله»، هیچ لزومی ندارد. من خواهش میکنم خود شماها و در جلساتی که شماها استاد آن جلسات هستید و شرکت میکنید، سفارش کنید که در گفتن «الله الله» افراط نکنند؛ آنجایی که واقعاً طرف، خیلی خوب میخواند، خیلی زیبا میخواند، آنجا خوب اشکالی ندارد تشویق کنند اما اینکه از اوّل [طوری که] گاهی انسان فقط انتظار دارد که تا گفت «اعوذ بالله من الشیطان الرجیم»، بگویند «الله اکبر» [صحیح نیست].

امیدواریم که خداوند ان شاء الله همه‌ی شما را با قرآن محشور کند و دنیا و آخرتتان را به برکت قرآن آباد کند. والسلام علیکم ورحمة الله و برکاته

(۱) این دیدار در اوّلین روز ماه مبارک رمضان برگزار شد. قبل از شروع بیانات معظم‌له، جمعی از قاریان و گروه‌های جمع‌خوانی به تلاوت آیاتی از قرآن و مدح و ثنای پروردگار پرداختند.